

Vlaams
Parlement

stuk **1327** (2011-2012) – Nr. 1
ingediend op 26 oktober 2011 (2011-2012)

Voorstel van resolutie

van de heren Philippe De Coene, Paul Delva, Lieven Dehandschutter
en Bart Caron, mevrouw Yamila Idrissi
en de heren Johan Verstreken en Wilfried Vandaele

betreffende een actieplan voor de letteren
in Vlaanderen

TOELICHTING

Het boek is een cultuurgood bij uitstek. Door wat in boeken is neergelegd, wordt cultuur ontwikkeld, bewaard, verspreid en gedeeld. Het boek maakt deel uit van de algemene informatievoorziening voor een maatschappij en is van fundamentele betekenis voor inzicht in en ervaringen op een vrijwel onbegrensd aantal terreinen. Het doet dienst als geheugen en discussieforum van een samenleving en vervult een onmisbare rol voor onderwijs en educatie. Een belangrijk deel van het boekbedrijf ontwikkelt zich binnen de economische condities van vraag en aanbod, met een voornamelijk commercieel georganiseerde productie, distributie en verkoop. De taal is hier tegelijkertijd een sterkte en een zwakte. Sterkte omdat de voorkeur voor het Nederlands de creatie, productie en distributie beschermt. Zwakte omdat de exportmogelijkheden afhankelijk zijn van de beschikbaarheid van vertalingen.

De boekensector houdt in Vlaanderen, zeker in vergelijking met andere landen en sectoren binnen recreatie en educatie, redelijk stand. Het Nederlandse taalgebied kent een diverse boekenproductie met meer dan 28.000 nieuwe titels per jaar waarvan ongeveer 16.000 titels bestemd voor een algemeen publiek. In totaal zijn er 105.000 Nederlandstalige titels leverbaar. De sector kent ruim 3000 zelfstandigen (waarvan 2600 auteurs), 7000 werknemers (waarvan 3300 in de bibliotheeksector en 1150 in druk en afwerking) en 510 werkgevers. De omzet wordt geraamd op 1,2 miljard euro en een toegevoegde waarde van 510 miljoen euro¹.

De indirecte economische effecten in de grafische industrie (papier, prepress, druk, afwerking, logistiek) komen bovenop de directe economische output en de hoge symbolische culturele en maatschappelijke meerwaarde die boeken nog steeds betekenen voor een ruime meerderheid van de Vlamingen.

Ondanks de informatisering van het onderwijs en de kennisverspreiding, vormt de omzet van schoolboeken, studieboeken en vakliteratuur een ruim segment van de boekenmarkt, een markt die vanwege zijn eigenheid grotendeels gecreëerd en geproduceerd wordt in Vlaanderen.

De openbare bibliotheken met 426 bedieningspunten bedienen 1,9 miljoen ontleners, stellen een collectie van 21 miljoen boeken ter beschikking en realiseren 44 miljoen uitleeningen per jaar. Hun jaarlijkse budget bedraagt 179 miljoen euro waarvan 29% door de Vlaamse Overheid, 1% door de provincies en 61% uit de budgetten van steden en gemeenten. Boeken vinden ook hun weg naar lezers: volgens recente onderzoeksgegevens² heeft 60,4% van de bevolking, ouder dan 15 jaar, de afgelopen zes maanden een boek of strip gelezen. Een stijging van bijna 15% extra participanten in vergelijking met de cijfers uit de 'Cultuurparticipatiesurvey 2003-2004'.

De uitdagingen en knelpunten binnen de sector zijn groot en heel uiteenlopend. Uit de resultaten van het deelonderzoek naar inkomsten van auteurs blijkt dat de financiële verdiensten uit literaire activiteiten allesbehalve rooskleurig zijn waardoor extraliteraire activiteiten noodzakelijk zijn en waardoor de creatieve arbeid afgeremd wordt.

Boekhandels hebben het steeds moeilijker om het hoofd boven water te houden door de eenzijdige prijsconcurrentie, het stijgende aandeel van bestsellers en de groei van buitenlandse internetaanbieders.

¹ Bottum-upcijfers AMS-onderzoeksrapport april 2011.

² Participatie in Vlaanderen, eerste analyses van de participatiesurvey 2009, p. 202.

Bibliotheken beraden zich over de nieuwe rol die ze in een snel veranderende maatschappij kunnen, willen of moeten spelen en over welke betekenis ze kunnen blijven hebben voor zowel trouwe als toevallige bezoekers.

Daarnaast blijkt uit de participatiecijfers ook dat heel wat mensen de weg naar boeken (nog) niet vinden, in het bijzonder sociaal kwetsbare groepen. Uit de laatste cijfers van het PISA-onderzoek³ (Programme for International Student Assessment) blijkt verder dat Vlaamse 15-jarigen vrij hoog scoren op leesvaardigheid maar minder dan gemiddeld op leesplezier.

De digitale ontwikkelingen dreigen de bestaande terugverdienmodellen te ontwrichten en veroorzaken binnen de hele waardeketen verschuivingen en uitdagingen, waarbij onder andere aspecten als piraterij, (internationale) concurrentie van branchevreemde (multi-nationale) spelers en de problemen van duurzame bewaring en ontsluiting een rol spelen.

De verschuiving naar internet verhoogt wel het aanbod aan waardevolle teksten, maar doet tegelijkertijd de kwalitatieve poortwachtersfunctie verdwijnen. Bovendien staat die verschuiving niet garant voor extra bereik van lezers en door de 'gratis'-verwachting is er druk op de terugverdienmogelijkheden waardoor op termijn aanbod en bereik zullen terugvallen.

De aandacht voor boekinformatie en kritische duiding in de media neemt af en heeft zeker voor de openbare omroep een alarmpeil bereikt, hoewel de recent afgesloten beheersovereenkomst met de VRT nieuwe perspectieven opent. Bij dat laatste willen we ook verwijzen naar de resolutie (*Parl. St.* VI. Parl. 2010-11, nr. 1154/2) van het Vlaams Parlement, goedgekeurd met het oog op de genoemde beheersovereenkomst.

Met dit voorstel willen de indieners, in overleg en in samenwerking met de sector, kansen bieden om vanuit het beleid een antwoord te geven op de uitdagingen.

De boeken- en letterensector is bijzonder gevarieerd en uiteenlopende beleidsdomeinen als cultuur, kunst, onderwijs, economie en media hebben er invloed op.

De belangenbehartigers in de sector zijn al even divers. Het BoekenOverleg is sinds 2008 het platform waar de verschillende actoren uit de waardeketen samenkomen voor informatie-uitwisseling, discussie en ontmoeting. Doel is het formuleren van gezamenlijke standpunten voor de sector. De deelnemers variëren van auteurs tot lezers, van producenten tot verkopers, van door de overheid ondersteunde organisaties tot private partners. Gemeenschappelijk hebben zij hun betrokkenheid bij de creatie, productie, distributie, promotie, bewaring, ontsluiting of ondersteuning van het boek. De elf organisaties uit het BoekenOverleg stelden op 21 oktober 2010 twaalf actienota's voor aan de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media van het Vlaams Parlement. Die actienota's vormen de basis voor dit voorstel.

De boekensector, verenigd in het BoekenOverleg, gaat het engagement aan om de onderlinge dialoog voort te zetten. Voor de buitenwereld – in eerste instantie zijn dat de overheden – wil het BoekenOverleg een vanzelfsprekend aanspreekpunt zijn. Voor dat laatste aspect kan de Vlaamse overheid een legitimerende en ondersteunende functie vervullen.

Ten slotte willen de indieners er een lans voor breken om de kandidatuur van Vlaanderen als gastland van de Frankfurter Buchmesse, de grootste boekenbeurs in de wereld, te onderzoeken en in voorkomend geval voor te bereiden. Als men ziet hoe een klein land als IJsland dit jaar hoge ogen gooide als gastland, dan moet het al zeker mogelijk zijn

³ Leesvaardigheid van 15-jarigen in Vlaanderen. De eerste resultaten van PISA 2009.

om zoiets met Vlaanderen te organiseren vanaf 2015, via een krachtenbundeling met de betrokken sector.

Philippe DE COENE

Paul DELVA

Lieven DEHANDSCHUTTER

Bart CARON

Yamila IDRISI

Johan VERSTREKEN

Wilfried VANDAELE

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

– gelet op:

- 1° het geactualiseerde memorandum ‘Het boek - een veelzijdig product. Pleidooi voor het boek als cultuurgoed, informatiegoed en economisch goed’, opgesteld door het BoekenOverleg, het samenwerkingsplatform van de Vlaamse boeken- en letterenorganisaties in oktober 2010;
- 2° de beleidsnota Cultuur van Vlaams minister Joke Schauvliege en meer specifiek de operationele doelstellingen nummer 7 ‘Ontwikkeling van de digitale bibliotheek’, 15 ‘Extra aandacht voor de beginnende en individuele kunstenaar’, 16 ‘Inzetten op ontsluiting en bewaring van cultureel erfgoed’, 23 ‘Werken aan een geïntegreerd letterenbeleid’ en 28 ‘Naar een doelgerichte samenwerking met andere bestuursniveaus’;
- 3° de hoorzitting van 21 oktober 2010 over het letterenbeleid en het boekenbedrijf in Vlaanderen met twaalf actienota’s en het verslag ervan, dat namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media werd uitgebracht door de heer Paul Delva (*Parl. St. VI. Parl. 2010-11, nr. 802/1*);
- 4° de conclusies van het Cultuurforum 2020, een initiatief van Vlaams minister voor Cultuur Joke Schauvliege, waarbij professionals uit de cultuursectoren en de strategische adviesraad samen nadenken over de toekomst van de cultuur en het cultuurbeleid in Vlaanderen. Meer specifiek de resultaten van de ateliers ‘E-cultuur en digitalisering’, ‘Cultuurmanagement en culturele economie’, ‘Internationaal cultuurbeleid’ en ‘Diversiteit en participatie’;
- 5° de conclusies van het Cultuurforum 2011 waar het accent ligt op concrete doorbraken in de realisatie van de ateliers 2010 en de nog te ondernemen stappen; meer specifiek ‘Het verstandshuwelijk tussen economie en cultuur’, ‘De bib gaat digitaal’ en ‘Internationaal cultuurbeleid’;
- 6° de beknopte veldanalyse en de uitdagingen van de boekensector zoals gepresenteerd op de startdag van het Kunstendecreet op 4 april 2011;
- 7° het economische en culturele belang van de creatieve industrie zoals aangetoond in verschillende binnen- en buitenlandse studies: onder andere het groenboek van de Europese Commissie (‘Unlocking the potential of cultural and creative industries’), de Vlerickstudie 2007 (‘3 sectoren in de Vlaamse Creatieve Industrie’), de studie in opdracht van Arthana, belangenvereniging van de titularissen van auteursrechten en de naburige rechten, 2009 (‘De economische bijdrage van de industrie van het auteursrecht en de naburige rechten in België’), de studie van Flanders DC en de Antwerp Management School 2011 (‘Creatieve Industrieën in Vlaanderen: Mapping en bedrijfseconomische analyse’), de ‘Visienota Creatieve Industrieën’ (2011) die is voorgesteld op de ViA-rondetafel Creatieve Industrieën op 27 mei 2011 (ViA: Vlaanderen in Actie);
- 8° het onderzoek van de Vlaamse Auteursvereniging in opdracht van Vlaams minister van Cultuur Joke Schauvliege naar het inkomen van literaire auteurs, literaire vertalers, illustratoren en stripauteurs;
- 9° de survey ‘Participatie in Vlaanderen’ van het Steunpunt voor beleidsrelevant onderzoek Cultuur, Jeugd en Sport;
- 10° de rondetafelbijeenkomsten van 1 april en 28 juni 2011 over leesplezier op initiatief van Vlaams minister Pascal Smet, waarbij organisaties en specialisten uit het onderwijs en uit de culturele, sociaal-culturele en sociaal-artistieke sector betrokken waren;
- 11° de drastische wijzigingen binnen het boekenlandschap ten gevolge van de digitalisering; voor het juridische onderdeel in kaart gebracht in opdracht van het Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media (CJSM) in de ICRI-studie 2009 (studie van het Interdisciplinair Centrum voor Recht en Informatica van de K.U.Leuven) ‘Auteursrecht in het digitale samenleving’;

- 12° de Lissabonstrategie en de belangrijke aandacht voor de kenniseconomie; artikel 151 van het EU-verdrag;
- overwegende dat:
- 1° boeken en literatuur op artistiek, sociaal-maatschappelijk, humaan, economisch vlak en op kennisvlak een significante meerwaarde leveren voor het individu en voor de gemeenschap;
 - 2° in 2007 het BoekenOverleg is opgericht, een overlegplatform dat organisaties vertegenwoordigt uit alle geledingen van de Vlaamse boekensector;
 - 3° de volledige waardeketen van het boek meer en meer digitaal wordt, en dat die digitalisering auteurs, uitgevers, boekhandels, bibliotheken en lezers voor grote uitdagingen plaatst;
 - 4° het rijke Vlaamse literaire erfgoed bescherming vereist vanwege de belangrijke bron van inspiratie, (re)creatie en educatie;
 - 5° alle burgers recht hebben op gelijke kansen wat de toegang tot teksten en informatie betreft;
 - 6° er, gezien de uitdagingen op economisch, maatschappelijk en cultureel vlak, behoefte is aan een breder aanbod aan opleidingen voor de brede boekensector;
 - 7° cruciale regelgevingen voor de boekensector (op het vlak van fiscaliteit, sociaal recht, auteursrecht en naburige rechten enzovoort) federaal zijn, en dat de verschillende beleidsniveaus en beleidsverantwoordelijken dus noodzakelijkerwijs hun beleid op elkaar moeten afstemmen;
- vraagt de Vlaamse Regering:
- 1° het BoekenOverleg formeel te erkennen als aanspreekpunt voor de sector, en het BoekenOverleg altijd als noodzakelijke gesprekspartner te betrekken bij beleidsontwikkelingen die een impact hebben op de boekensector;
 - 2° aandacht te hebben en een ondersteunend beleid te voeren voor economisch minder rendabele maar cultureel belangrijke literaire genres zoals poëzie en het literaire essay, en minderheidsgenres als biografie, kritisch essay, filosofisch en politiek-maatschappelijk studiewerk;
 - 3° ten bate van de leesbevordering van brede bevolkingsgroepen bruggen te slaan tussen de beleidsdomeinen Cultuur, Onderwijs, Media, Welzijn, Vrije Tijd en Jeugd; met extra aandacht voor kansengroepen en de invloed van nieuwe media;
 - 4° het project e-boekplatform te ondersteunen als wissel op de toekomst voor het Vlaamse boekenvak in een digitaal tijdperk;
 - 5° het letterenerfgoed te ondersteunen door de installatie van een decretale depotopdracht en de uitbouw van een centraal digitaal bewaarbestand; het Vlaams e-boekplatform in ontwikkeling moet daarbij maximaal betrokken worden;
 - 6° de regie te voeren bij de uitbouw van het netwerk van openbare bibliotheken in samenwerking met de andere betrokken besturen en daarbij aandacht te hebben voor de competenties van de bibliotheek- en informatiedeskundigen;
 - 7° de positie van de zelfstandige boekhandel te ondersteunen; op het vlak van opleiding, coaching, collectieve actieplannen, gelijke kansen biedend voor overheidsopdrachten, investeringsondersteuning;
 - 8° een realistisch toekomstplan te ondersteunen voor relevante opleidingen, aansluitend bij de behoeften van de sector;
 - 9° een billijke leenrechtvergoeding te implementeren;
 - 10° te willen onderzoeken of een kandidatuur van Vlaanderen, eventueel in samenwerking met Nederland, als gastland op de Frankfurter Buchmesse vanaf 2015 haalbaar is en in voorkomend geval die kandidatuur te willen voorbereiden via samenwerking tussen de verschillende beleidsinstanties en met de betrokken sector;

- 11° er bij de federale overheid op aan te dringen om een aantal basisvoorwaarden voor een gezond boekenbeleid te realiseren, gebaseerd op concrete voorstellen geformuleerd samen met de sector, met name:
- a) het statuut van de kunstenaar aan te passen aan de behoeften van scheppende kunstenaars;
 - b) beperking van de wettelijke licentie voor leenrecht, samengaand met een billijke leenvergoeding;
 - c) een actualisering van het auteursrecht met aandacht voor de bescherming van de rechten van auteurs, uitgevers en gebruikers in een digitale omgeving;
 - d) een gereguleerde boekenprijs om een pluriform aanbod en een brede beschikbaarheid van boeken mee mogelijk te maken;
 - e) een verlaagd btw-tarief voor elektronische cultuur- en informatieproducten;
 - f) de invoering van een tax shelter voor de ondersteuning van belangrijke culturele boekprojecten en (collectieve) informatie-investeringen voor de boekhandel;
 - g) een conserverings- en conserveringsbeleid voor digitale én analoge materialen.

Philippe DE COENE

Paul DELVA

Lieven DEHANDSCHUTTER

Bart CARON

Yamila IDRISI

Johan VERSTREKEN

Wilfried VANDAELE